[2019] 9 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 754

ਰਣਜੀਤ ਕੁਮਾਰ ਹਲਦਾਰ

ਬਨਾਮ

ਸਿੱਕਮ ਰਾਜ

(2014 ਦਾ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 427)

ਜੁਲਾਈ 25, 2019

[ਐਲ. ਨਾਗੇਸ਼ਵਰ ਰਾਓ ਅਤੇ ਹੇਮੰਤ ਗੁਪਤਾ, ਜੇ.ਜੇ.)

ਪੀਨਲ ਕੋਡ, 1860: ਧਾਰਾ 302 - ਕਤਲ - ਮੁਕੱਦਮਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਪੀੜਤ-ਮ੍ਰਿਤਕ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਗਿਆ ਸੀ - ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਤੀਜੇ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਪਤਨੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਪੀੜਤ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਉਸ ਘਰ ਵਿੱਚ ਦਫਨਾਇਆ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ - ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਲੱਕੜ ਦੇ ਫਰਸ਼ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਲੁਕਾਈ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਪਤਨੀ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਖੁਲਾਸੇ ਦੇ ਬਿਆਨ 'ਤੇ ਫਰਸ਼ ਹਟਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ - ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ - ਅਪੀਲ 'ਤੇ, ਕਿਹਾ: ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਘਰ ਨੂੰ ਤਾਲਾ ਲਗਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਜੱਦੀ ਪਿੰਡ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੁਲਿਸ ਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਘਰ ਦਾ ਤਾਲਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਸੀ - ਘਰ ਉਸ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਵੀ ਉਸ ਘਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ, ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦਾ ਬੋਝ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੀ ਦੌਰਾਨ ਕਿਸੇ ਦੀ ਘਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਸੀ, ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 106 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ 'ਤੇ ਸੀ - ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਸਰਕਾਰੀ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਕਿਰਾਏ 'ਤੇ ਲਏ ਗਏ ਮਕਾਨ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ - PW -5 ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਕਿ ਮਕਾਨ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਕਿਰਾਏ 'ਤੇ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ - ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਸਬੂਤ ਐਕਟ

ਦੀ ਧਾਰਾ 106 ਦੇ ਤਹਿਤ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ। - ਮਹਿਲਾ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਉਸ ਦੇ ਖੁਲਾਸੇ ਦੇ ਬਿਆਨ 'ਤੇ ਮਿੱਟੀ ਅਤੇ ਪੱਥਰਾਂ ਨਾਲ ਢਕੇ ਲੱਕੜ ਦੇ ਤਖ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਲੁਕਾਈ ਗਈ ਲਾਸ਼ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਉਸ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਬਹੁਤ ਸਖਤ ਅਪਰਾਧਿਕ ਸਥਿਤੀ ਸੀ - ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, PW-2 ਦਾ ਇੱਕ ਬਿਆਨ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਸਨੇ ਕਬੂਲ ਕੀਤਾ ਸੀ - PW-2 ਦੇ ਪਤੀ PW-4 ਨੇ ਇਸ ਗਵਾਹੀ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ - ਨਾਲ ਹੀ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਪਹਿਨਣ ਵਾਲੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਤੋਂ PW-3 ਦੁਆਰਾ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇਹ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਸਵੈਟਰ ਅਤੇ ਮਾਲਾ ਵਜੋਂ - ਕਿਸੇ ਵੀ ਗਵਾਹ ਤੋਂ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇਹ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ - ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਦੋਵੇਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਮੌਤ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਜੋਂ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦਰਜ ਕੀਤਾ - ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872 - ਧਾਰਾ 106

XXXXXX

ਰਣਜੀਤ ਕੁਮਾਰ ਹਲਦਾਰ ਬਨਾਮ ਸਿੱਕਮ ਰਾਜ 755

ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872: ਧਾਰਾ 106 - ਸਬੂਤ ਦੀ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ - ਧਾਰਾ 106 ਸਬੂਤ ਦੇ ਭਾਰ ਬਾਰੇ ਆਮ ਨਿਯਮ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ - ਇਹ ਧਾਰਾ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਸੀ, ਬਲਕਿ ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮੇ ਲਈ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ ਅਸੰਭਵ ਜਾਂ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਸਨ - ਪੀਨਲ ਕੋਡ, 1860 – ਧਾਰਾ 302

ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾ ਰਿਪੋਰਟ: ਕਤਲ ਦਾ ਮਾਮਲਾ - FIR ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਬੰਗਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਨੇਪਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ

ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ - ਅਨੁਵਾਦਕ ਦੀ ਜਾਂਚ ਨਾ ਕਰਨਾ - ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਕੇਸ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ - ਕਿਹਾ ਗਿਆ: FIR ਸਿਰਫ ਮੌਤ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੀ - ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ FIR ਵਿੱਚ ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸੰਸਕਰਣ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ - ਇਸ ਲਈ, ਅਨੁਵਾਦਕ ਦੀ ਜਾਂਚ ਨਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਕੇਸ 'ਤੇ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। - ਪੀਨਲ ਕੋਡ, 1860 - ਧਾਰਾ 302

ਅਪੀਲਾਂ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਦਿਆਂ, ਅਦਾਲਤ

ਕਿਹਾ : 1.1 ਸਬੂਤ ਦੀ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ। ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 106 ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਉਸ ਸਥਿਤੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮੇ ਲਈ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ ਅਸੰਭਵ ਜਾਂ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵਿੱਚ ਹਨ। [ਪੈਰਾ 14] [761-B-C]

1.2 ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਮਿੱਟੀ ਅਤੇ ਪੱਥਰਾਂ ਨਾਲ ਢਕੇ ਲੱਕੜ ਦੇ ਤਖ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਲੁਕਾ ਕੇ ਰੱਖੇ ਗਏ ਬੋਰੇ ਵਿੱਚ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਘਰ ਨੂੰ ਤਾਲਾ ਲਗਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਜੱਦੀ ਪਿੰਡ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਘਰ ਦਾ ਤਾਲਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲੂਆਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕਿ ਮਕਾਨ ਉਸ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਵੀ ਉਸ ਮਕਾਨ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ ਕਿ ਉਸਦੀ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੀ ਦੌਰਾਨ ਕਿਸੇ ਦੀ ਘਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 106 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ 'ਤੇ ਸੀ। PW -5 ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਕਿ ਮਕਾਨ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਕਿਰਾਏ 'ਤੇ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਸਾਬਤ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ PW -3 ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ, ਜੋ ਇੱਕ ਕਾਰਪੇਂਟਰ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 106 ਦੇ ਤਹਿਤ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ।

2. ਮਹਿਲਾ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਉਸਦੇ ਖੁਲਾਸੇ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਘਰ ਵਿੱਚ ਲੁਕਾਈ ਗਈ ਲਾਸ਼ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਦੇ ਸਬੂਤ ਹਨ, ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਦੋ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦੂਜੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨਾਲ ਰਹਿ ਰਹੀ ਸੀ। ਮਿੱਟੀ ਅਤੇ ਪੱਥਰਾਂ ਨਾਲ ਢਕੇ ਲੱਕੜ ਦੇ ਤਖ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਲੁਕਾਈ ਗਈ ਲਾਸ਼ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਉਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਬਹੁਤ ਮਜ਼ਬੂਤ ਅਪਰਾਧਿਕ ਸਥਿਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਅਪਰਾਧਿਕ ਸਥਿਤੀਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, PW -2 ਦਾ ਇੱਕ ਬਿਆਨ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਸਨੇ ਕਬੂਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 22] [767-E-G]

XXXXXX

3. ਇਹ ਦਲੀਲ ਕਿ ਬੰਗਾਲੀ ਸੰਸਕਰਣ ਦਾ ਨੇਪਾਲੀ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਦੋਂ FIR ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਤੁਕਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ਸਿਰਫ ਮੌਤ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਮੁੱਢਲੀ ਸੂਚਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਬਿਆਨ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਲਈ, ਅਨੁਵਾਦਕ ਦੀ ਜਾਂਚ ਨਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਕੇਸ 'ਤੇ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। [ਪੈਰਾ 23] [767-G-H; 768-A]

4. ਇਹ ਦਲੀਲ ਕਿ ਲਾਸ਼ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ DNA ਟੈਸਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਪਤਨੀ ਦੇ ਬਿਆਨ 'ਤੇ ਲਾਸ਼ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਜਿਸ ਨੇ ਖੁਲਾਸੇ ਦੇ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਪਤੀ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਉਸ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਇਕ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਲੱਕੜ ਦੇ ਤਖ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਲੁਕਾਈ ਗਈ ਹੈ।

ਉਕਤ ਬਿਆਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ PW-3 ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਪਹਿਨੇ ਹੋਏ ਕੱਪੜਿਆਂ ਜਿਵੇਂ ਸਵੈਟਰ ਅਤੇ ਮਾਲਾ ਤੋਂ ਲਾਸ਼ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਠਾਈ ਗਈ ਦਲੀਲ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 24] [768-B-C]

ਸ਼ੰਭੂ ਨਾਥ ਮਹਿਰਾ ਬਨਾਮ ਅਜਮੇਰ ਰਾਜ **AIR 1956 SC 404: [1956] SCR 199;** ਤ੍ਰਿਮੁਖ ਮਾਰੂਤੀ ਕਿਰਕਾਨ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ **(2006) 10 SCC 681: [2006] 7 Suppl. SCR 156;** ਨਿਕਾ ਰਾਮ ਬਨਾਮ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ **(1972) 2 SCC 80: [1973] 1 SCR 428;** ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਠਾਕੁਰ ਸਿੰਘ **(2014) 12 SCC 211: [2014] 8 SCR 18;** ਦਨਿਆਨੇਸ਼ਵਰ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ **(2007) 10 SCC 445: [2007] 4 SCR 248;** ਰਾਮ ਗੁਲਾਬ ਚੌਧਰੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ **(2001) 8 SCC 311: [2001] 3 Suppl. SCR 279 - 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ।**

ਸੁਦਾਮ ਚਰਨ ਦਾਸ ਬਨਾਮ ਉੜੀਸਾ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ **(2014) 2 SCC 141: [2013] 10 SCR 284 - ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।**

ਕਾਨੂੰਨੀ ਕੇਸ ਹਵਾਲਾ		
[2013] 10 SCR 284	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ	ਪੈਰਾ 5
[1956] SCR 199	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 15
[2006] 7 Suppl. SCR 156	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 16
[1973] 1 SCR 428	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 17
[2014] 8 SCR 18	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 18
[2007] 4 SCR 248	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 19
[2001] 3 Suppl. SCR 279	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 20

XXXXXX

ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ: 2014 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 427

2010 ਦੇ ਗੰਗਟੋਕ ਵਿਖੇ ਸਿੱਕਮ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ 25.11.2011 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ।

ਨਾਲ

2015 ਦਾ Crl.A. ਨੰਬਰ 458

ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਐਡਵੋਕੇਟ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅਪਰਨਾ ਝਾਅ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਕ੍ਰਿਤੀ ਸੋਂਧੀ, ਅਰਵਿੰਦ ਸ਼ਰਮਾ, ਐਫ.ਆਈ. ਚੌਧਰੀ ਅਤੇ ਰਾਮੇਸ਼ਵਰ ਪ੍ਰਸਾਦ ਗੋਇਲ।

ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਵੱਲੋਂ ਐਡਵੋਕੇਟ ਰਘਵੇਂਦਰ ਕੁਮਾਰ ਅਤੇ ਮੈਸਰਜ਼ ਅਰਪੂਥਮ ਅਰੁਣਾ ਐਂਡ ਕੰਪਨੀ।

ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾਂ ਹੇਠ ਦੁਆਰਾ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ

ਹੇਮੰਤ ਗੁਪਤਾ, ਜੇ.

1. ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲਾਂ 25 ਨਵੰਬਰ, 2011 ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨੇਤਾਈ ਮੋਹੰਤਾ ਦੀ ਮੌਤ ਲਈ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।

2. ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਭਰਾ ਭੋਲਾ ਮੋਹੰਤਾ (PW-1) ਨੇ 28 ਦਸੰਬਰ 2004 ਨੂੰ FIR ਦਰਜ ਕਰਵਾਈ ਸੀ। ਅਸਲ FIR ਬੰਗਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ,

ਜਿਸਦਾ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਨੇਪਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਭੋਲਾ ਮੋਹੰਤਾ (PW-1) ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਭਰਾ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਸਮੇਤ ਦੋਸ਼ੀ ਰਣਜੀਤ ਹਲਦਾਰ ਨਾਲ ਕਾਰਪੇਂਟਰ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਚੁੰਗ ਸਥਿਤ ਰਾਬੋਮ ਪਾਵਰ ਹਾਊਸ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਅੱਗੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਭਰਾ ਨੇਤਾਈ ਮੋਹੰਤਾ ਦਾ ਕਤਲ ਦੋਸ਼ੀ ਰਣਜੀਤ ਹਲਦਾਰ, ਉਸ ਦੇ ਭਤੀਜੇ ਪੂਰਨ ਬੰਧੂ ਮੰਡਲ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਪਤਨੀ ਮਮਤਾ ਮੋਹੰਤਾ ਨੇ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸਦੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਭਰਾ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਰਾਬੋਮ ਵਿਖੇ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਫਨਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ।

XXXXXX

3. ਉਸ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ, ਜਾਂਚ ਰਿਨਜ਼ਿੰਗ ਪਲਜ਼ੋਰ ਭੂਟੀਆ (PW - 15) ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਸਨੇ ਭੋਲਾ ਮੋਹੰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ FIR ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਬੰਗਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਨੇਪਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਨ ਲਈ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਕਾਂਤਾ ਬਰਮਨ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਲਈਆਂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਮਯਾਂਗ ਭੂਟੀਆ (PW-5) ਦੇ ਘਰ ਘਟਨਾ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮੋਟਾ ਸਕੈਚ ਨਕਸ਼ਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਘਟਨਾ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਦੀਆਂ ਫੋਟੋਆਂ ਲੈਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵੀ ਕੀਤਾ। ਦੋਸ਼ੀ ਮਮਤਾ ਮੋਹੰਤਾ ਘਟਨਾ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਭੋਲਾ ਮੋਹੰਤਾ (PW-1) ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਸੀ। ਦੋਸ਼ੀ ਮਮਤਾ ਮੋਹੰਤਾ ਦਾ ਬਿਆਨ ਭਾਰਤੀ ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872[1] ਦੀ ਧਾਰਾ 27 ਤਹਿਤ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਬਿਆਨ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੇਤਾਈ ਮੋਹੰਤਾ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਲੱਕੜ ਦੇ ਫਰਸ਼ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਲੁਕਾਈ ਗਈ ਸੀ। STNM ਹਸਪਤਾਲ ਦੇ ਮੈਡੀਕਲ ਸਲਾਹਕਾਰ ਡਾ. ਐਸ.ਡੀ.ਸ਼ਰਮਾ (PW-12) ਵੀ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇਹ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਸਮੇਂ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਲਾਸ਼ ਇੱਕ ਬੋਰੀ ਵਿੱਚ ਪੈਕ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਮੂੰਹ ਰੱਸੀ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸਰੀਰ ਸੜਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸੁੱਕਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਬੋਮ ਵਿਖੇ ਮੌਸਮ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਠੰਡੀ ਹੈ। ਲਾਸ਼ ਦੀ

ਪਛਾਣ ਰਵੀ ਦੇਬ (PW-3) ਨੇ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ Exh. 27 ਹੈ। ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਇਕ ਰੰਦਾ, ਇਕ ਸਥਾਨਕ 'ਅੰਗੇਠੀ', ਇਕ 'ਬਟਾਲੀ' (ਕਾਰਪੇਂਟਰ ਟੂਲ) ਅਤੇ ਇਕ ਤਾਲਾ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ। ਉਸਨੇ ਘਟਨਾ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਭਰੇ ਦੋ ਬੋਰੀਆਂ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਆਕਾਰ ਦੀਆਂ ਰੱਸੀ ਦੇ ਦੋ ਟੁਕੜੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ ਲਏ।

4. ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲ FIR ਬੰਗਾਲੀ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਨੇਪਾਲੀ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕਾਂਤਾ ਬਰਮਨ ਦੀ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਨੇ FIR ਦਾ ਬੰਗਾਲੀ ਤੋਂ ਨੇਪਾਲੀ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਕੁਮਾਰ ਤਮਾਂਗ (PW-14) ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਕਾਂਤਾ ਬਰਮਨ ਦੇ ਦੱਸੇ ਅਨੁਸਾਰ FIR ਲਿਖੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ, FIR ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਭੇਜੀ ਗਈ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ, FIR ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸੰਸਕਰਣ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਪੂਰੀ ਕਹਾਣੀ ਸ਼ੱਕੀ ਹੈ।

5. ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ **ਸੁਦਾਮ ਚਰਨ ਦਾਸ** ਬਨਾਮ **ਉੜੀਸਾ ਰਾਜ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਹੋਰ**[2] ਵਿੱਚ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦੇਣ ਲਈ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਨੂੰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਜਾਂਚ ਵਿੱਚ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਲੜੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਲਾਸ਼ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੇਤਾਈ ਮੋਹੰਤਾ ਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕੋਈ DNA ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇਹ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਵੱਖਰੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।

[1]ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ, 'ਐਕਟ'

[2] (2014) 2 SCC 141

XXXXXX

6. ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਵੀ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਕਥਿਤ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇਹ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਘਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਰਹੇ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ, ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇਹ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਮਕਾਨ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ।

7. ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਜਮਯਾਂਗ ਭੂਟੀਆ (PW -5) ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਸਨੇ ਰਣਜੀਤ ਹਲਦਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਦੋ ਕਮਰੇ ਕਿਰਾਏ 'ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਉਸਨੇ ਅੱਗੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਸਨੇ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਘਰ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਕਾਰਜ ਵਿੱਚ ਲਗਾਇਆ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇੱਕ ਮੁੰਡਾ ਜੋ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਮੁਲਜ਼ਮ ਨਾਲ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਨੂੰ ਛੱਡ ਗਿਆ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਹੋਰ ਕਾਰਪੇਂਟਰ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਅਤੇ ਦੋ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਇੱਕੋ ਦੋ ਕਮਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੇ ਰਹਿਣ ਲੱਗਾ। ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਘਰੋਂ ਚਲੇ ਗਏ। ਉਸਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਦੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ। ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਕੀ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਾਰਪੇਂਟਰ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਉਹ ਘਰ ਦਿਖਾਇਆ ਜਿੱਥੇ ਕਾਰਪੇਂਟਰ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੁਲਿਸ ਮਹਿਲਾ ਦੋਸ਼ੀ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਆਈ। ਗੋਦੀ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹੀ ਮਹਿਲਾ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਘਰ ਦੇ ਲੱਕੜ ਦੇ ਫਰਸ਼ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਜਿੱਥੇ ਉਸਦੇ ਪਤੀ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਲੁਕਾਈ ਗਈ ਸੀ।

ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਫਰਸ਼ ਤੋਂ ਲੱਕੜ ਦੇ ਤਖ਼ਤੇ ਹਟਾ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਬੋਰੀ ਵਿੱਚ ਪੈਕ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਪਾਇਆ। ਲਾਸ਼ ਸੜੀ ਹੋਈ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਬਦਬੂ ਆ ਰਹੀ ਸੀ। ਉੱਥੇ ਮੌਜੂਦ ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਲਾਸ਼ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ। ਗਵਾਹ ਨੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਘਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਜਿੱਥੋਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇਹ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਇੱਕ ਵੱਖਰੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਦੋਸ਼ੀ ਉਕਤ ਮਕਾਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮਹਿਲਾ ਦੋਸ਼ੀ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਈ। ਉਸਨੇ ਅੱਗੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਆਉਣ ਤੱਕ ਘਰ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਤਾਲਾ ਅਤੇ ਚਾਬੀ ਹੇਠ ਰਿਹਾ।

8. ਰਵੀ ਦੇਬ (PW -3) ਵੀ ਇੱਕ ਕਾਰਪੇਂਟਰ ਹੈ। ਉਹ ਦੋਵਾਂ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਤਾਈ ਮੋਹੰਤਾ ਦੀ ਮੌਤ ਬਾਰੇ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਬੁਲਾਇਆ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਘਰ ਦੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦਾ ਤਾਲਾ ਤੋੜਿਆ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਮਮਤਾ ਮੋਹੰਤਾ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਪਤੀ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਕਿੱਥੇ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਬਿਸਤਰੇ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਜਿੱਥੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਲੁਕਾਈ ਗਈ ਸੀ, ਤਾਂ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਉਥੇ ਮੌਜੂਦ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਲੱਕੜ ਦੇ ਤਖ਼ਤੇ ਹਟਾ ਦਿੱਤੇ। ਲੱਕੜ ਦੇ ਤਖ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਪੱਥਰ ਅਤੇ ਮਿੱਟੀ ਸੀ। ਪੱਥਰ ਅਤੇ ਚਿੱਕੜ ਹਟਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇੱਕ ਲਾਸ਼ ਜੂਟ ਦੇ ਬੋਰੇ ਵਿੱਚ ਲਪੇਟੀ ਹੋਈ ਮਿਲੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਮੂੰਹ ਇੱਕ ਡੋਰੀ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਪਛਾਣ ਉਸ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨਣ ਤੋਂ ਕੀਤੀ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਵੈਟਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਗਲੇ ਵਿਚ ਇਕ ਮਾਲਾ (ਤੁਲਸੀ) ਜੋ ਉਹ ਪਹਿਨਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਚਿਹਰੇ ਦੀ ਦਿੱਖ ਤੋਂ ਵੀ।

XXXXXX

9. ਡੋਮਾ ਲੇਪਚਾ (PW -2) ਕਜ਼ੋਰ ਬਲਾਕ ਪੰਚਾਇਤ ਦਾ ਉਪ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਭੋਲਾ ਮੋਹੰਤਾ (PW -1) ਨੇ ਆਪਣੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਭਰਾ ਨੇਤਾਈ ਮੋਹੰਤਾ ਦੇ ਲਾਪਤਾ ਹੋਣ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਤੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦਰਜ ਕਰਵਾਈ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਮਮਤਾ ਮੋਹੰਤਾ ਨੂੰ ਭੋਲਾ ਮੋਹੰਤਾ (PW -1) ਦੁਆਰਾ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮਮਤਾ ਮੋਹੰਤਾ ਨੇ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਪਤੀ ਦਾ ਕਤਲ ਰਣਜੀਤ ਹਲਦਾਰ ਨੇ 'ਰੰਦੇ' ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਉਸੇ ਕਿਰਾਏ ਦੇ ਮਕਾਨ ਵਿੱਚ ਲੁਕਾ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਉੱਤਰੀ ਸਿੱਕਮ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਘਟਨਾ ਦੌਰਾਨ ਰਣਜੀਤ ਹਲਦਾਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਭਤੀਜੇ ਪੂਰਨ ਬੰਧੂ ਮੰਡਲ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਪਤੀ ਦਾ ਰੱਸੀ ਨਾਲ ਗਲਾ ਘੁੱਟ ਕੇ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਡੋਮਾ ਲੇਪਚਾ (PW -2) ਮਮਤਾ ਮੋਹੰਤਾ ਦੇ ਗੈਰ-ਨਿਆਂਇਕ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਦੀ ਗਵਾਹ ਹੈ। ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਡੋਮਾ ਲੇਪਚਾ (PW-2) ਨੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਹ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੇਤਾਈ ਮੋਹੰਤਾ ਨੂੰ ਜਾਣਦੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ।

10. ਫੁਰਬਾ ਲੇਪਚਾ (PW -4) ਕਜ਼ੋਰ ਬਸਟੀ, ਮੰਗਨ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਹੈ ਅਤੇ ਮਮਤਾ ਮੋਹੰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਖੁਲਾਸੇ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਾ ਗਵਾਹ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਲਾਸ਼ ਬਰਾਮਦ ਹੋਈ ਸੀ।

11. ਡਾਕਟਰ ਐਸ.ਡੀ. ਸ਼ਰਮਾ (PW -12) ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇਹ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਉਸਨੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਲਾਸ਼ ਪੁਤਰਣ ਦੇ ਅਗਾਊਂ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦੋ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੀ ਅਤੇ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸਿਰ 'ਤੇ ਲੱਗੀ ਸੱਟ ਦਾ ਸੰਯੁਕਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸੀ ਜੋ ਬੁਰੀ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਦੁਆਰਾ ਗਲਾ ਘੁੱਟਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਡੀਕਲ ਲੀਗਲ ਆਟੋਪਸੀ ਰਿਪੋਰਟ Exh. 25 ਸੀ। ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਉਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿੱਥੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇਹ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

12. ਭੋਲਾ ਮੋਹੰਤਾ (PW -1) ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੇਤਈ ਮੋਹੰਤਾ ਦਾ ਭਰਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ, ਹਿੰਦੀ ਜਾਂ ਨੇਪਾਲੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਬੰਗਾਲੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਹ ਰਣਜੀਤ ਹਲਦਾਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਸੀ।

XXXXXX

13. ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਦੀਆਂ ਸਬੰਧਤ ਦਲੀਲਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰੀਏ, ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 106 ਨੂੰ ਹਟਾਉਣਾ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ, ਜੋ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:

"106. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗਿਆਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੱਥ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦਾ ਬੋਝ।

ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਤੱਥ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦਾ ਬੋਝ ਉਸ 'ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

14. ਆਮ ਨਿਯਮ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਬੋਝ ਮੁਕੱਦਮੇ 'ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 106 ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਉਸ ਸਥਿਤੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮੇ ਲਈ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ ਅਸੰਭਵ ਜਾਂ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵਿੱਚ ਹਨ।

15. **ਸ਼ੰਭੂ ਨਾਥ ਮਹਿਰਾ** ਬਨਾਮ **ਅਜਮੇਰ ਰਾਜ**[3] **ਕੇਸ ਵਿੱਚ** ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ:

“8. ... ਧਾਰਾ 106 ਧਾਰਾ 101 ਦਾ ਅਪਵਾਦ ਹੈ। ਧਾਰਾ 101 ਸਬੂਤ ਦੇ ਭਾਰ ਬਾਰੇ ਆਮ ਨਿਯਮ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ।

"ਜੋ ਕੋਈ ਵੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਅਦਾਲਤ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਜਾਂ ਦੇਣਦਾਰੀ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਦੇਵੇ, ਜਿਸ ਦਾ ਉਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਤੱਥ ਮੌਜੂਦ ਹਨ।

ਉਦਾਹਰਣ (a) ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ-

"A ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਫੈਸਲਾ ਦੇਵੇ ਕਿ B ਨੂੰ ਉਸ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਏਗੀ ਜੋ A ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ B ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ।

A ਨੂੰ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ B ਨੇ ਜੁਰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ।

9. ਇਹ ਆਮ ਨਿਯਮ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤ ਦਾ ਭਾਰ ਮੁਕੱਦਮੇ 'ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 106 ਨਿਸ਼ਚਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਫਰਜ਼ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਇਹ ਕੁਝ ਅਸਾਧਾਰਣ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮੇ ਲਈ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ ਅਸੰਭਵ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਬੇਹੱਦ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋਵੇਗਾ, ਜੋ "ਖਾਸ ਕਰਕੇ" ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵਿੱਚ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਜਾਂ ਅਸੁਵਿਧਾ ਦੇ ਸਾਬਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ "ਖਾਸ ਕਰਕੇ" ਇਸ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਉਹ ਤੱਥ ਜੋ ਉਸਦੇ ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਜਾਂ ਅਸਾਧਾਰਣ ਤੌਰ ਤੇ ਹਨ। ਜੇ ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਿੱਟਾ ਨਿਕਲੇਗਾ ਕਿ ਕਤਲ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ 'ਤੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦਾ ਬੋਝ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੇ ਕਤਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਹਤਰ ਕੌਣ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੇ ਕੀਤਾ

ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿਵੀ ਕੌਂਸਲ ਨੇ ਦੋ ਵਾਰ ਇਸ ਧਾਰਾ ਦਾ ਅਰਥ ਕੱਢਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੁਝ ਹੋਰ ਐਕਟਾਂ ਵਿੱਚ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ 'ਤੇ ਇਹ ਦਿਖਾਉਣ ਦਾ ਬੋਝ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੇ ਉਹ ਅਪਰਾਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਲਈ ਉਸ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਕੇਸ ਐਟੀਗਲ ਬਨਾਮ ਸਮਰਾਟ [AIR 1936 PC 169] ਅਤੇ ਸੇਨੇਵਿਰਤਨੇ ਬਨਾਮ ਆਰ. [(1936) 3 All ER 36,49] ਹਨ।

---

[3] AIR 1956 SC 404

XXXXXX

xx xx xx

11. ਅਸੀਂ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਣ ਉਸ ਭਾਗ ਦੀ ਪੂਰੀ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਨਾ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਘਟਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਵਧਾ ਸਕਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ ਜੇ ਕੁਝ ਤੱਥਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਓਨਾ ਹੀ ਉਪਲਬਧ ਹੈ, ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਚਿਤ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ "ਖ਼ਾਸਕਰ" ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਭਾਗ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਮ ਸਮਝ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ ਸੁਵਿਧਾ ਦਾ ਸੰਤੁਲਨ ਅਤੇ ਕਿਰਤ ਦਾ ਅਨੁਪਾਤ ਜੋ ਦਾਅ 'ਤੇ ਲੱਗੇ ਮੁੱਦੇ ਦੀ ਮਾਮੂਲੀਤਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸੰਤੁਲਿਤ ਕੁਝ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਅਤੇ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਜਿਸ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਦੋਸ਼ੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਤ ਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ

ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਕੇਸ ਦੀ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਸਾਧਾਰਣ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਬੋਝ ਮੁਕੱਦਮੇ 'ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਬਦਲਦਾ।

16. **ਤ੍ਰਿਮੁਖ ਮਰੋਟੀ ਕਿਰਕਾਨ** ਬਨਾਮ **ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ**[4] ਵਜੋਂ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇੱਕ ਹੋਰ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਹੈ। ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਰਿਹਾ ਕਿ ਅਪਰਾਧ ਨੂੰ ਅੰਜਾਮ ਦੇਣ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਪਹਿਲਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਾਂ ਅਪਰਾਧ ਉਸ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਘਰ ਵਿੱਚ ਵਾਪਰਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਹਾ:

"22. ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ੀ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਾਂ ਅਪਰਾਧ ਉਸ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਘਰ ਵਿੱਚ ਵਾਪਰਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਪਤੀ ਵੀ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਇਹ ਲਗਾਤਾਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਦੋਸ਼ੀ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਕਿ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਸੱਟਾਂ ਕਿਵੇਂ ਲੱਗੀਆਂ ਜਾਂ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਝੂਠਾ ਹੋਣ ਲਈ, ਇਹ ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸਥਿਤੀ ਹੈ ਜੋ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ।

---

[4] (2006) 10 SCC 681

XXXXXX

ਨਿੱਕਾ ਰਾਮ ਬਨਾਮ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ 2 SCC 80: 1972 SCC (Crl.) 635: AIR 1972 SC 2077] ਰਾਜ ਵਿੱਚ [(1972) ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਘਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਨਾਲ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਸਦਾ ਕਤਲ "ਖੁਖਰੀ" ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਉਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਤਣਾਅਪੂਰਨ ਸਨ, ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਠੋਸ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ, ਉਸ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰੋ। ਗਣੇਸ਼ਲਾਲ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ [(1992) 3 SCC 106: 1993 SCC (Cri) 435] ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾ 'ਤੇ ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ ਦੇ ਕਤਲ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਉਸਦੇ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਮੌਤ ਹੋਈ ਸੀ, ਤਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ CrPC ਦੀ ਧਾਰਾ 313 ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਮੌਤ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਬਾਰੇ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੇਵੇ। ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਕੇਸ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਨਾ ਦੇਣਾ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਬੇਗੁਨਾਹੀ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ, ਪਰ ਇਸ ਧਾਰਨਾ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਸੀ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਦੇ ਕਤਲ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਦੋਸ਼ੀ ਹੈ। ਯੂ.ਪੀ. ਰਾਜ ਵਿੱਚਰਵਿੰਦਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਿੱਤਲ [(1992) 3 SCC 300:1992 SCC (Cri) 642: AIR1992 SC 2045] ਡਾਕਟਰੀ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਤਨੀ ਦੀ ਮੌਤ ਦੇਰ ਰਾਤ ਜਾਂ ਸਵੇਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਗਲਾ ਘੁੱਟਣ ਨਾਲ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਤੇਲ ਛਿੜਕਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਪਤੀ ਦਾ ਬਚਾਅ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਪਤਨੀ ਨੇ ਖੁਦ ਨੂੰ ਸਾੜ ਕੇ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਉਸ ਸਮੇਂ ਘਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਤਨੀ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖੀਆਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਤੀ ਨੇ ਉਸ ਨਾਲ ਬਦਸਲੂਕੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਤਣਾਅਪੂਰਨ ਸਨ ਅਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਰਾਤ ਨੂੰ ਇਕ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਸਨ। ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਪਤੀ ਹੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਦਾ ਗਲਾ ਘੁੱਟ ਕੇ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ

ਬਰੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ IPC ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਪਲਟ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਟੀ.ਐਨ. ਰਾਜ ਵਿੱਚ। ਬਨਾਮ ਰਾਜੇਂਦਰਨ [(1999) 8 SCC 679: 2000 SCC (Cri.) 40] ਪਤਨੀ ਇੱਕ ਝੌਂਪੜੀ ਵਿੱਚ ਮ੍ਰਿਤਕ ਪਾਈ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲੱਗ ਗਈ ਸੀ। ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਰਾਤ ਕਰੀਬ 9.00 ਵਜੇ ਝੌਂਪੜੀ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਸਵੇਰੇ ਛੱਤ ਰਾਹੀਂ ਬਾਹਰ ਆਇਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਝੌਂਪੜੀ ਵਿਚ ਅੱਗ ਲੱਗ ਗਈ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਅਚਾਨਕ ਅੱਗ ਲੱਗਣ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਧੀ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਡਾਕਟਰੀ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਤਨੀ ਦੀ ਮੌਤ ਗਲਾ ਘੁੱਟਣ ਕਾਰਨ ਹੋਈ ਸੀ ਨਾ ਕਿ ਸੜਨ ਕਾਰਨ ਹੋਈ ਸੀ।

XXXXXX

ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ 'ਚ ਕੋਈ ਝਿਜਕ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ (ਪਤੀ) ਹੀ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਸੀ।

17. **ਨਿੱਕਾ ਰਾਮ ਬਨਾਮ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ**[5] ਵਜੋਂ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇੱਕ ਹੋਰ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਠੋਸ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਦੇਵੇਗੀ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਅਪਰਾਧ ਨੂੰ ਅੰਜਾਮ ਦੇਣ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਹਾ:

"16. ਗਿਰਜੂ PW ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੁਲਜ਼ਮ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਦੋਸ਼ੀ ਅਤੇ ਚੁੜੀ ਮ੍ਰਿਤਕ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਚਾਚਾ ਮਨੀ ਰਾਮ (PW 8) ਅਤੇ ਭਗਤ ਰਾਮ ਸਕੂਲ ਅਧਿਆਪਕ (PW 16) ਦੇ ਬਿਆਨ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਨ।

ਭਗਤ ਰਾਮ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਉਸਨੇ ਘਟਨਾ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਦੋਸ਼ੀ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਇਕੱਠੇ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। ਮਨੀ ਰਾਮ (PW 8) ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਦੁਪਹਿਰ 3 ਵਜੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੇਖਿਆ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਪੋਸ਼ੂ ਰਾਮ (PW 7) ਨੇ ਘਟਨਾ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੇਖਿਆ। ਦੋਸ਼ੀ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਵੀ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿ ਘਟਨਾ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਉਹ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਘਰ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਸੀ। ਪਲਾਨ PM ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਮੁਲਜ਼ਮ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਕਮਰਾ, ਇੱਕ ਹੋਰ ਛੋਟਾ ਕਮਰਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਰਾਂਡਾ ਹੈ। ਉਸ ਯੋਜਨਾ ਦੀ ਸਹੀਤਾ ਨੂੰ ਏ.ਆਰ. ਵਰਮਾ ਨਿਗਰਾਨ (ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.5) ਦੁਆਰਾ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਤੱਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਖੋਖੜੀ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਚੁੜੀ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨਾਲ ਸਬੰਧ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਤਣਾਅਪੂਰਨ ਸੀ, ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਠੋਸ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿਚ, ਉਸ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰੇਗਾ।"

18. **ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ** ਬਨਾਮ **ਠਾਕੁਰ ਸਿੰਘ**[6] ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦਾ ਬੋਝ ਮੁਕੱਦਮੇ 'ਤੇ ਹੈ ਪਰ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕੁਝ ਤੱਥ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸਿਰਫ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਹੀ ਪਤਾ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਹਾ:

"22. ਇਸ ਲਈ, ਕਾਨੂੰਨ ਬਿਲਕੁਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਤ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦਾ ਬੋਝ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ 'ਤੇ ਹੈ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕੁਝ ਤੱਥ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸਿਰਫ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਹੀ ਪਤਾ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਮੁਕੱਦਮੇ ਲਈ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਲਗਭਗ ਅਸੰਭਵ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਉਹ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਇਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸਥਿਤੀ ਹੈ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।

[5] (1972) 2 SCC 80

[6] (2014) 12 SCC 211

XXXXXX

19. **ਦਿਆਨੇਸ਼ਵਰ** ਬਨਾਮ **ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ**[7] ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ:

"10. ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਦਾ ਕਤਲ ਉਸ ਦੇ ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅਪਰਾਧ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਵੀ ਉਸ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਬਾਹਰੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਉਕਤ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਸੀ। ਇਕ ਹਾਲਾਤ ਜੋ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਜੋੜੇ ਨੂੰ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਅਹਾਤੇ ਵਿਚ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਬਾਹਰੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਤਾਂ ਪਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਦੀ ਗੈਰ ਕੁਦਰਤੀ ਮੌਤ ਦਾ ਆਧਾਰ ਸਮਝਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਪ੍ਰਸਾਦ ਤਮਾਰਕਰ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ [(2007) 10 SCC 433: (2007) 3 SCC (Cri.) 716: (2007) 1 SCALE 19] ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ: (SCC ਪੰਨਾ 440, ਪੈਰਾ 22-23)

"22. ਵਿਦਵਾਨ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਵੇਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਇਹ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰੀ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਅਤੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਸਿਰਫ ਬੈੱਡਰੂਮ ਅਤੇ ਛੱਤ 'ਤੇ ਸਨ। ਕੋਈ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਊਸ਼ਾ ਦੇਵੀ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਯਾਨੀ ਗੋਲੀ ਲੱਗਣ ਨਾਲ

ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਛੱਤ ਅਤੇ ਬੈੱਡਰੂਮ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਹਨ, ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।

23. ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਰਿਪੋਰਟ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਸੱਟ (i) ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, 'ਕਾਲਾ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਸੜਨਾ' ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਕਾਲਾ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਸੜਨਾ, ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੋਲੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੂਰੀ ਤੋਂ ਚਲਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਕਾਲਾ ਹੋਣਾ ਜਾਂ ਸੜਨਾ ਸੰਭਵ ਹੈ ਜਦੋਂ ਗੋਲੀ ਲਗਭਗ 2 ਫੁੱਟ ਤੋਂ 3 ਫੁੱਟ ਦੀ ਦੂਰੀ ਤੋਂ ਚਲਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਅਜਿਹਾ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ 'ਤੇ 6 ਫੁੱਟ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੀ ਦੂਰੀ ਤੋਂ ਗੋਲੀ ਚਲਾਉਣ ਨਾਲ ਮੌਤ ਹੋਈ ~~ਹੋਵੇ। ਸੱਟ ਲੱਗਣ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਵੀ ਮਹੱਤਵ~~ਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਹ ਜ਼ਖ਼ਮ ਗਲੇਬੇਲਾ (ਮੱਥੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ) 'ਤੇ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਲੰਮਾ ਰਸਤਾ ਤੈਅ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੂਰੀ ਤੋਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸੱਟ ਲੱਗਣ ਦੀ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸੰਭਾਵਨਾ ਸੀ, ਜੋ ਛੱਤ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਮੇਂ 'ਤੇ, ਕਮਰਾ ਅਤੇ ਛੱਤ ਜੋੜੇ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਸੀ, ਤਾਂ ਸਬੂਤ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਉੱਤਰਦਾਤਾ 'ਤੇ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਦੀ ਮੌਤ ਕਿਹੜੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿਚ ਹੋਈ ਸੀ। ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਉਸ 'ਤੇ ਸੀ। ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ।

[7] (2007) 10 SCC 445

XXXXXX

20. **ਰਾਮ ਗੁਲਾਬ ਚੌਧਰੀ ਅਤੇ ਹੋਰ** ਬਨਾਮ **ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ**[6] ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ:

"24. ਫਿਰ ਵੀ, ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਕੇਸ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 106 ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗੀ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਨੰਦ ਚੌਧਰੀ 'ਤੇ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਛਾਤੀ 'ਤੇ ਛੁਰਾ-ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਛੁਰਾ ਉਦੋਂ ਲੱਗਾ ਜਦੋਂ ਬਿਜੋਏ ਚੌਧਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ "ਉਹ ਅਜੇ ਵੀ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ"। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਲੈ ਗਏ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਨੰਦ ਚੌਧਰੀ ਨਾਲ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੋ ਹੋਇਆ ਉਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲਾਸ਼ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀ ਕੀਤਾ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਨੰਦ ਚੌਧਰੀ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਜ਼ਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਦੇਖੇ ਗਏ ਹਨ। ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਅਗਵਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਮਾਰਨ ਦਾ ਸ਼ੱਕ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨਾਲ ਕੀ ਕੀਤਾ। ਜਦੋਂ ਅਗਵਾਕਾਰਾਂ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਤੋਂ ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲੁਕਾ ਲਈ, ਤਾਂ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਣ ਲਈ ਹਰ ਤਰਕ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੜਕੇ ਦਾ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 106 ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਬੋਝ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਪਰ ਇਹ ਧਾਰਾ ਮੌਜੂਦਾ ਵਰਗੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗੀ, ਜਿੱਥੇ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਮੌਤ ਬਾਰੇ ਵਾਜਬ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗਿਆਨ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਣ ਲਈ ਅਗਵਾਈ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮਿਸ਼ਰਾ ਦੀ ਇਸ ਦਲੀਲ ਵਿਚ ਕੋਈ ਤੱਥ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।

21. ਇਸ ਪਿਛੋਕੜ ਦੇ ਨਾਲ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਦੀ ਦਲੀਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇਹ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਮਮਤਾ ਮੋਹੰਤਾ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਰਣਜੀਤ ਹਲਦਰ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਖੁਲਾਸੇ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਰਿਕਵਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਪਤਨੀ ਦੇ ~~ਬਿਆਨ 'ਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇਹ~~ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਸਾਨੂੰ ਉਕਤ ਦਲੀਲ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਯੋਗਤਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਜਮਯਾਂਗ ਭੂਟੀਆ (PW -5) ਵਰਗੇ ਸਰਕਾਰੀ ਗਵਾਹਾਂ ਦਾ ਨਿਰੰਤਰ ਬਿਆਨ ਰਵੀ ਦੇਬ (PW -3) ਦੁਆਰਾ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਰਾਬੋਮ ਵਿੱਚ ਮਕਾਨ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਰਣਜੀਤ ਹਲਦਾਰ ਨੇ ਕਿਰਾਏ 'ਤੇ ਲਿਆ ਸੀ। ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਮਿੱਟੀ ਅਤੇ ਪੱਥਰਾਂ ਨਾਲ ਢਕੇ ਲੱਕੜ ਦੇ ਤਖ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਲੁਕਾ ਕੇ ਰੱਖੇ ਗਏ ਬੋਰੇ ਵਿੱਚ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਗਵਾਹਾਂ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਉਲਟ-ਪੜਤਾਲ ਤੋਂ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਕਿ ਰਣਜੀਤ ਹਲਦਾਰ ਦੁਆਰਾ ਇਮਾਰਤ ਕਿਰਾਏ 'ਤੇ ਦੇਣ ਦਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵਿਵਾਦ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਰਣਜੀਤ ਹਲਦਾਰ ਦੇ ਘਰ ਨੂੰ ਤਾਲਾ ਲਗਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਜੱਦੀ ਪਿੰਡ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਘਰ ਦਾ ਤਾਲਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲੂਆਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕਿ ਮਕਾਨ ਉਸ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਵੀ ਉਸ ਮਕਾਨ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦਾ ਬੋਝ ਕਿ ਉਸਦੀ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੀ ਦੌਰਾਨ ਕਿਸੇ ਦੀ ਘਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਸੀ, ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 106 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ 'ਤੇ ਸੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਰਣਜੀਤ ਹਲਦਰ ਨੇ ਸਰਕਾਰੀ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਕਿਰਾਏ 'ਤੇ ਲਏ ਗਏ ਮਕਾਨ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਬਾਰੇ ਸੁਝਾਅ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜਮਯਾਂਗ ਭੂਟੀਆ (PW-5) ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਕਿ ਮਕਾਨ ਰਣਜੀਤ ਹਲਦਾਰ ਨੇ ਕਿਰਾਏ 'ਤੇ ਲਿਆ ਸੀ, ਸਾਬਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਰਵੀ ਦੇਬ (PW -3) ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ, ਜੋ ਇੱਕ ਕਾਰਪੇਂਟਰ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਰਣਜੀਤ ਹਲਦਾਰ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 106 ਤਹਿਤ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।

[8] (2001) 8 SCC 311

XXXXXX

22. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਮਮਤਾ ਮੋਹੰਤਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਉਸ ਦੇ ਖੁਲਾਸੇ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਘਰ ਵਿੱਚ ਲੁਕਾਈ ਗਈ ਲਾਸ਼ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਦੇ ਸਬੂਤ ਹਨ, ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਦੋ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦੂਜੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨਾਲ ਰਹਿ ਰਹੀ ਸੀ। ਮਿੱਟੀ ਅਤੇ ਪੱਥਰਾਂ ਨਾਲ ਢਕੇ ਲੱਕੜ ਦੇ ਤਖ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਲੁਕਾਈ ਗਈ ਲਾਸ਼ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਮਮਤਾ ਮੋਹੰਤਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਉਸ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਮਜ਼ਬੂਤ ਦੋਸ਼ ਹੈ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਅਪਰਾਧਿਕ ਸਥਿਤੀਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਡੋਮਾ ਲੇਪਚਾ (PW -2) ਦਾ ਇੱਕ ਬਿਆਨ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਸਨੇ ਕਬੂਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਫੁਰਬਾ ਲੇਪਚਾ (PW -4) ਡੋਮਾ ਲੇਪਚਾ (PW -2) ਦਾ ਪਤੀ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਗਵਾਹੀ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

23. ਇਹ ਦਲੀਲ ਕਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਕਾਂਤਾ ਬਰਮਨ, ਜਿਸ ਨੇ ਬੰਗਾਲੀ ਸੰਸਕਰਣ ਦਾ ਨੇਪਾਲੀ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਦੀ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਪਰੋਕਤ FIR ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਅਜਿਹੀ ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ਸਿਰਫ ਮੌਤ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ FIR ਵਿੱਚ ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਬਿਆਨ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਕਾਂਤਾ ਬਰਮਨ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਨਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

XXXXXX

24. ਇਸ ਦਲੀਲ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇਹ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ DNA ਟੈਸਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਪਤਨੀ ਦੇ ਬਿਆਨ 'ਤੇ ਲਾਸ਼ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਜਿਸ ਨੇ ਖੁਲਾਸੇ ਦੇ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਪਤੀ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਉਸ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਇਕ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਲੱਕੜ ਦੇ ਤਖ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਲੁਕਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਉਕਤ ਬਿਆਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਰਵੀ ਦੇਬ (PW-3) ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਪਹਿਨੇ ਹੋਏ ਕੱਪੜਿਆਂ ਜਿਵੇਂ ਸਵੈਟਰ ਅਤੇ ਮਾਲਾ ਤੋਂ ਲਾਸ਼ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਗਵਾਹ ਤੋਂ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਠਾਈ ਗਈ ਦਲੀਲ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

25. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਦੋਵੇਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੇਤਾਈ ਮੋਹੰਤਾ ਦੀ ਮੌਤ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਜੋਂ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਹੈ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਸਾਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਜੋ ਕਿਸੇ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਦੋਵੇਂ ਅਪੀਲਾਂ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਦੇਵਿਕਾ ਗੁਜਰਾਲ ਅਪੀਲਾਂ ਖਾਰਜ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ: - ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਨ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ।

Prabhat Kiran, Advocate
D/923/2000
Bar Council of Delhi